

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ชีวิตที่เป็นสุขควรประกอบด้วยปัจจัยหลายอย่างจะต้องผสมผสานกลมกลืนกันไป เช่น การมีสุขภาพจิตดี แจ่มใสเบิกบาน ระดับความต้องการ ควบคุมอารมณ์ต่าง ๆ ได้ ไม่มีทุกข์หรือมีแต่ก็ไม่มากนักเกินแก้ไข มีเพื่อนฝูง ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งผู้คนและธรรมชาติได้ตามสมควร มีรายได้ที่เลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้พอเพียงอย่างยั่งยืน ครอบครัวอบอุ่น มีที่อยู่อาศัย มีที่ทำกิน มีอาชีพและรายได้ตามสมควร มีความเสมอภาค ได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพ มีการศึกษา มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม อยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 37)

คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of Work Life) เป็นเรื่องที่อยู่กันโดยทั่วไป จากสภาพปัจจุบัน สังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นเหตุให้วิถีชีวิตของคนไทยต้องเปลี่ยนไป ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทำให้การดำรงชีวิตของบุคคลได้รับผลกระทบในด้านบทบาทหน้าที่และคุณภาพชีวิตการทำงานมากขึ้น การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานเป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนาองค์กร ซึ่งถือว่าบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีความสำคัญอย่างยิ่งในองค์กร และเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่จะทำให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นการปฏิบัติงานของบุคลากรภาครัฐ หากบุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานทางด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่องค์กรต่อไป ในทางตรงข้าม หากบุคลากรไม่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี จะทำให้บุคคลเหล่านั้นขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรได้ (นิคยา เมฆศรีพงษ์. 2549 : 1) นับว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญในการทำงานเพื่อมุ่งให้เกิดการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์กรนั้น ๆ

คุณภาพชีวิตการทำงาน ยังรวมถึงความพอใจ และความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กร บุคคลที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี ย่อมมีความผูกพัน เสียสละ และทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจให้แก่การทำงาน อีกทั้งการได้แสดงความคิดเห็นตลอดจนการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน จะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความภาคภูมิใจ

หากคุณภาพชีวิตการทำงานของครูผู้ปฏิบัติหน้าที่การสอนซึ่งเป็นรูปแบบของการมีชีวิตที่มีความสุข ชีวิตที่ดีที่มีการดำรงอยู่อย่างมีความสุขและพึงพอใจนั้น ไม่ปรากฏที่ตัวครูย่อมไม่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ แก่ศิษย์ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้ คุณภาพชีวิตการทำงานจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลายด้านที่รวมกันเข้าอย่างเหมาะสมกลมกลืนกับชีวิตของบุคคล และคุณภาพชีวิตเป็นการวัดความพึงพอใจในชีวิตทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตหลาย

คุณภาพชีวิตการทำงานของครูนั้นมีหลายปัจจัยที่จะทำให้มีคุณภาพ หนึ่งในปัจจัยประการหนึ่งคือสถานะของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีตจากค่าครองชีพที่ต่ำและเริ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของครูซึ่งเป็นข้าราชการรายได้จึงผูกติดอยู่กับอัตราขึ้นเงินเดือนตามที่กฎหมายกำหนด ถึงแม้รัฐจะพยายามเพิ่มรายได้ให้แก่ข้าราชการแล้วแต่ก็ยังไม่สามารถลดผลกระทบจากสถานะของสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประการที่สองคือภาระหน้าที่ของความเป็นครูนั้นมีอยู่มากและงานที่นอกเหนือจากการสอน เช่น การเงิน พัสดุ วิชาการ กิจการนักเรียน เป็นต้น นั้นอาจเป็นเพราะปัจจัยสำคัญของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังขาดอัตรากำลัง

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอัตรากำลังครูทั้งสิ้นประมาณ 424,406 คน แต่ก็ยังขาดอัตรากำลังถึงประมาณ 32,076 อัตรา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและสถานศึกษาได้มีการสรรหาครูผู้ช่วยเข้าสู่ระบบปีละ 10,000 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. 2555 : 5)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อจะได้ทราบว่าความคิดเห็นของประชาชนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้เป็นตัวแทนในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีความคิดเห็นต่อครูในสถานศึกษาอย่างไรแตกต่างกันหรือไม่ ว่าครูมีความรู้สึกพึงพอใจในความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตเป็นอยู่อย่างไรในขณะที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อเป็นข้อมูล แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาเปรียบเทียบและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ใน 6 ด้าน โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านจิตวิญญาณ ด้านชีวิตส่วนตัว ด้านการทำงาน ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงานและขนาดของโรงเรียน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

สมมติฐานการวิจัย

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตามตำแหน่ง คุณภาพชีวิตการทำงานของครูอยู่ในระดับมาก

2. คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน มีคุณภาพชีวิตการทำงานของครูแตกต่างกัน

3. คุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา มีคุณภาพชีวิตการทำงานของครูแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตของเนื้อหา เป็นการวิจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยศึกษาตามหลักการและแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนากฎหมายชีวิตข้าราชการพลเรือนสามัญ (2553 : เว็บไซต์) สมจิตต์ สุพรรณทัศน์และนิภา มนูญปิฎ (2525 : 101-124) ศึกษาสิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิต แคมเบล (Campbell. 1976 : 51) เฟอรรานส์ และพาวเวอร์ (Ferrans and Powers.) ฮิวส์และโทมัส (Huse and Thomas. 1980 : 235-238) ศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิต และองค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group. 1994 : 8) เกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ในองค์ประกอบของชีวิตได้ 6 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านสุขภาพ
- 1.2 ด้านจิตวิญญาณ
- 1.3 ด้านชีวิตส่วนตัว
- 1.4 ด้านการทำงาน
- 1.5 ด้านสังคม
- 1.6 ด้านเศรษฐกิจ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 35 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 35 คน และครู จำนวน 1,788 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซี และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) (สุรภาพ ทองบุ. 2550 : 217) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 คน แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) และ เลือกผู้บริหารสถานศึกษาแบบเจาะจง จำนวน 4 คน ตามขนาดสถานศึกษาจากค่าเฉลี่ยสูงสุด

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยตัวแปร 2 ประเภท ได้แก่ ตัวแปรต้น และตัวแปรตาม มีรายละเอียดดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ตำแหน่ง

- 1) ครูผู้ช่วย
- 2) ครู คศ.1
- 3) ครู คศ.2
- 4) ครู คศ.3 ขึ้นไป

3.1.2 ประสบการทำงาน แบ่งเป็น

- 1) ต่ำกว่า 10 ปี
- 2) ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

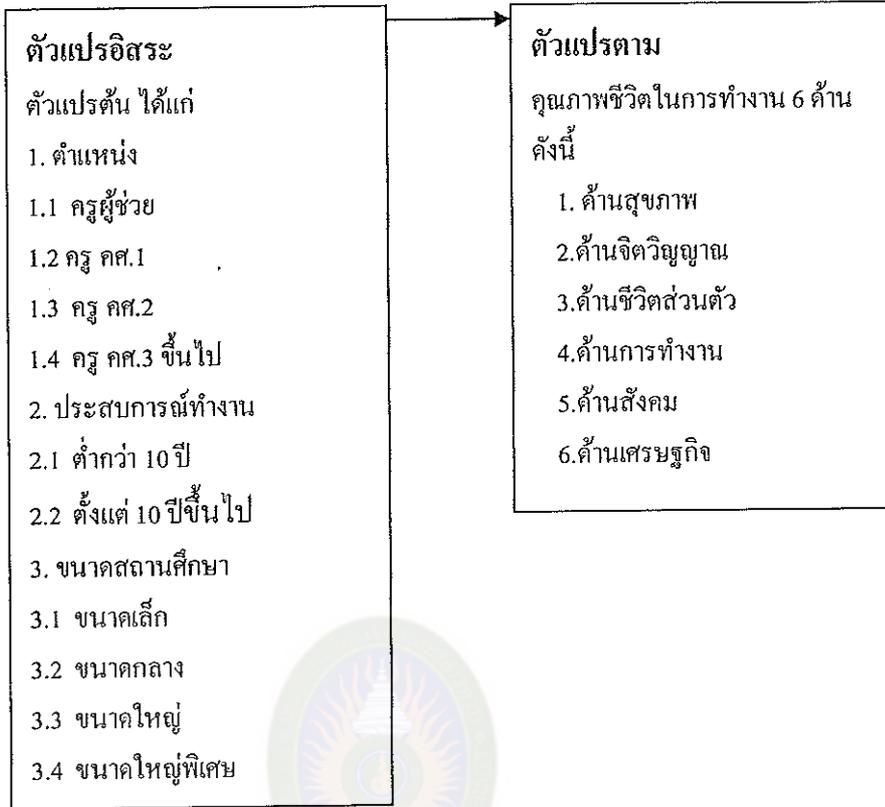
3.1.3 ขนาดสถานศึกษา

- 1) ขนาดเล็ก
- 2) ขนาดกลาง

- 3) ขนาดใหญ่
 - 4) ขนาดใหญ่พิเศษ
- 3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่คุณภาพชีวิตในการทำงานของครู 6 องค์ประกอบ ดังนี้
- 3.2.1 ด้านสุขภาพ
 - 3.2.2 ด้านจิตวิญญาณ
 - 3.2.3 ด้านชีวิตส่วนตัว
 - 3.2.4 ด้านการทำงาน
 - 3.2.5 ด้านสังคม
 - 3.2.6 ด้านเศรษฐกิจ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนากุณภาพชีวิตข้าราชการพลเรือนสามัญสมจิตต์ สุพรรณทัศน์ และนิภา มนูญปิฎุ ศึกษาสิ่งที่ชี้บอกคุณภาพชีวิต แคมเบล (Campbell.) เฟอ์รานส์ และพาวเวอร์ (Ferrans and Powers.) ฮิวส์ และโทมัสส์ (Huse and Thomas.) ศึกษาองค์ประกอบคุณภาพชีวิต และองค์การอนามัยโลก (WHO) เกี่ยวกับองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คุณภาพชีวิตการทำงานของครู หมายถึง ความพึงพอใจในการทำงานของครูต่อองค์ประกอบคุณภาพชีวิตการทำงาน จากความรู้สึกที่แสดงออกมาจากการตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย

1.1 ด้านสุขภาพ หมายถึง การดูแลสุขภาพตนเอง การเดินทางในการมาทำงาน การรับรู้ถึงความสามารถทางร่างกาย การส่งเสริมสุขภาพชีวิตครูเพื่อให้ทำงานได้เต็มศักยภาพ สภาพการอาคารสถานที่และการทำงานที่มีความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน รวมถึงผู้บริหารและผู้ร่วมงานให้คำปรึกษาเวลาที่เพื่อนครูประสบปัญหาส่วนตัว

1.2 ด้านจิตวิญญาณ หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิต ความสงบทางจิตใจ การบรรลุเป้าหมายในชีวิต ความพึงพอใจในเรื่องต่างๆ ไปให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีสำนึกของการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูมากกว่าคาดหวังรางวัลตอบแทน มีความรัก ศรัทธาและภูมิใจในองค์กร รวมถึงการมีอารมณ์แจ่มใสสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับนักเรียนและเพื่อนครูได้อย่างมีความสุข

1.3 ด้านชีวิตส่วนตัว หมายถึง ภาวะความสุขในครอบครัว ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บุตร มีความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัว รวมถึงผู้บริหารให้ความสนใจต่อชีวิตและครอบครัวของครู

1.4 ด้านการทำงาน หมายถึง ระบบวิธีการทำงาน เพื่อให้ข้าราชการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ การทำงานด้วยความกระตือรือร้น สนุกกับงาน อยากทำงานในปัจจุบันนี้ต่อไป โดยไม่รู้สึกรู้สีกเกิดความเบื่อหน่าย การได้รับความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการทำงาน ไร้เหตุและผลในขณะปฏิบัติงาน สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในการขจัดความขัดแย้งในขณะปฏิบัติงาน

1.5 ด้านสังคม หมายถึง สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ในการทำงาน เพื่อนร่วมงาน รวมถึงวัฒนธรรม ค่านิยมขององค์กรในการทำงาน และการมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง ได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและชุมชน และโรงเรียนส่งเสริมให้ครูเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน การได้รับคำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจนเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน และผู้บริหารให้การยอมรับในการปฏิบัติงาน

1.6 ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ ค่าตอบแทนเพียงพอที่จะดำรงชีวิต และสามารถบริหารจัดการเงิน ได้อย่างเหมาะสม งานในวิชาชีพครูที่ปฏิบัติมีความมั่นคง ความก้าวหน้ามีการจัดสวัสดิการที่ดีทำให้เกิดความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจ และสามารถใช้ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

2. ผู้อำนวยการสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

3. ครู หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติการสอนอยู่ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัย ทำให้ทราบคุณภาพชีวิตการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 และสามารถนำไปเป็นสารสนเทศและแนวทางในการพัฒนาของ ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ต่อไป